

Турцыя да Беларусі бліжэй, чым здаецца

Джэват
Незіхі АЗКАЯ,
Надзвычайны і
Паўнамоцны Пасол
Турэцкай Рэспублікі
ў Рэспубліцы
Беларусь

З Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Турэцкай Рэспублікі спадаром Джэватам Незіхі Азкая мы сустрэліся якраз на Наўруз. І хоць гэтае старажытнае свята не такое папулярнае ў Турцыі, як на Сярэднім Усходзе, тым не менш сустрэча адразу набыла нейкія светлыя і сяброўскія рысы. Ды і нагода для свята ёсць усё роўна – менавіта ў гэтым годзе адзначаецца 20-годдзе ўсталявання дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і Турцыяй. Гэта і была падстава для размовы, якая значна выйшла за межы простага юбілейнага інтэрв'ю.

– Ваша Правасхадзіцельства, Вы вельмі вопытны дыпламат, ажыццявілі не адну складаную і адказную місію. Але ўсё ж, наколькі я ведаю, раней Вашай спецыялізацыяй былі краіны Блізкага і Сярэдняга Усходу. З якім пачуццём Вы ўспрынялі прызначэнне ў нашу краіну. Увогуле, што ў Турцыі ведаюць пра Беларусь?

– Я ўспрыняў прызначэнне з радасцю, таму што змагу адкрыць для сябе новую краіну. І ў гэтым прывабны бок прафесіі – увесь час адкрываць для сябе нешта новае. Хоць Беларусь і не была для мяне «тэра інкогніта». Зразумела, як дыпламат я меў пэўныя веды пра вашу краіну і дастатковую інфармацыю. Ведаў гісторыю Беларусі, асабліва пасля стварэння савецкай рэспублікі, пра ролю Беларусі ў СССР. Тыя важныя працэсы, якія адбываліся на тэрыторыі Савецкага Саюза, у суседніх рэгіёнах, цікавілі мяне ўжо даўно.

Трэба дадаць, што я ўвогуле цікаўлюся геаграфіяй, асабліва палітычнай. Пасля таго як стала вядома, што мяне накіроўваюць у Рэспубліку Беларусь паслом, я выкарыстаў інфармацыю, якая ёсць у нас у Міністэрстве замежных спраў, а гэта сапраўды вельмі падрабязныя і поўныя звесткі.

– Вы дыпламат, пэўныя веды пра амаль любую краіну свету – частка прафесіі. А калі спытаць простага чалавека на вуліцы Анкары, Стамбула, Ізміра ці Дыярбакыра, што ён ведае пра Беларусь?

– Наўрад ці ён мае якую інфармацыю па гісторыі ці культуры Беларусі. У прынце многія ў нас не бачаць вялікай розніцы паміж Беларуссю і Расіяй. Наша геаграфічнае становішча (а мы таксама знаходзімся ў Еўразіі), дае магчымасць турэцкім грамадзянам глядзець на Расію і Беларусь як на блізкія краіны. Магчыма, я скажу нешта не вельмі прыемнае для вас. Ёсць і пэўныя негатыўныя імідж Беларусі ў Турцыі. Напрыклад, калі вы запытаецеся ў звычайнага турка, што такое Беларусь, дзе яна знаходзіцца, то вельмі распаўсюджаным адказам будзе поўная асацыяцыя з Расіяй. Яны чуюць «Белая Расія» і ўспрымаюць гэта як нешта агульнае, нават аднолькавае. Але калі я прыехаў сюды, то пабачыў гэтую розніцу. Я ўпэўніўся ў існаванні значных адрозненняў на асабістым вопыце. Гэта было і вынікам маіх рабочых паездак, дзе я сам задаваў пытанні розным людзям, у чым гэтая розніца. Мне даводзілася бываць і ў Расіі, у розных гарадах. І цяпер я магу дакладна сказаць, у чым розніца

НАША ДАСЬБЕ

АЗКАЯ Джэват Незіхі.

Нарадзіўся ў 1951 годзе ў г. Анкара. Скончыў каледж у Анкары і Анкарскі ўніверсітэт (факультэт паліталогіі). З 1976 года працуе ў Міністэрстве замежных спраў Турэцкай Рэспублікі на розных пасадах. У 1991–1993 гадах быў саветнікам па знешнепалітычных пытаннях пры Кабінеце прэм'ер-міністра, у 1993–2000 гадах працаваў у структурах Еўрапейскага саюза. У 2000 годзе прызначаны паслом, намеснікам Генеральнага дырэктара Упраўлення Паўднёвай Азіі, Далёкага Усходу і краін Ціхаакіянскага басейна. У 2001–2005 гадах – Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Турэцкай Рэспублікі ў Амане, у 2005–2006 гадах – Пасол па асаблівых даручэннях, саветнік Міністэрства замежных спраў, у 2009–2011 гадах – Галоўны саветнік прэм'ер-міністра па пытаннях Кіпра.

З 2011 года – Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Турэцкай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь.

паміж Беларуссю і Расіяй. Найперш, Беларусь больш еўрапейская краіна, беларусы вельмі любяць свой край. У пэўным сэнсе – у добрым разуменні гэтага слова – яны нацыяналісты.

Але я вам хачу сказаць, што імідж Турцыі ў Еўропе таксама зусім не такі добры. Тут мы падобныя. Ёсць розныя сродкі пераадолення такой сітуацыі, найперш гэта вандроўкі, калі людзі прязджаюць у вашу краіну, і вы едзеце ў іншыя. Гэта дапамагае пераадолець прадузятасць. Але найбольш паспяхова гэтую сітуацыю здолеюць выправіць наступныя пакаленні, якія будуць пазбаўлены многіх стэрэатыпаў. Пачынаць жа такую працу трэба цяпер.

– А з якімі стэрэатыпамі адносна туркаў сутыкнуліся Вы, калі прыехалі ў Беларусь? Ці можаце назваць тры найбольш распаўсюджаныя?

– А вось тут не было нічога новага. Калі мы параўнаем тэма стэрэатыпы, што існуюць у Беларусі адносна туркаў, то яны будуць амаль аднолькавыя з тымі іміджавымі праблемамі, з якімі мы сутыкаемся ў Заходняй Еўропе. Вельмі часта турэцкую нацыю ўяўляюць як нейкую сярэднеўсходнюю сумесь, але мы адначасова з’яўляемся і жыхарамі Міжземнамор’я. Напрыклад, гэта праяўляецца ў тым, што мы вельмі экспрэсіўныя, адкрытыя. Гэта дэталь, але ж важная, найперш для чалавечых стасункаў, камунікацыі. Туркі маюць і сваю самаідэнтыфікацыю, якую не губляюць з часам, а, наадварот, вельмі цэняць. Яны даволі хутка асімілююцца, калі трапляюць у такую добрую краіну, як Беларусь. Але, нягледзячы на гэта, яны не страчаюць сваёй этнічнай сутнасці. На мой погляд, адным з фактараў гэтага з’яўляецца яшчэ і рэлігія, бо турэцкая нацыя – кансерватыўная і надае ёй вялікую ўвагу. У гэтым няма нічога новага, гэта тое, што складалася ў нас стагоддзямі. Таму я думаю, што тут можа ўзнікнуць нейкае непаразуменне з боку іншых немусульманскіх народаў у дачыненні да туркаў. Вы прасілі назваць тры рэчы, але можна назваць і трынаццаць. Галоўнае ў тым, што ў нас вельмі розныя культуры. А таму заўжды будуць існаваць падставы да непаразумення. І ўсё ж нам варта сканцэнтравана на тым, што мы жывём у глабальным свеце, таму неабходны пэўны інтэрактыў, патрэбна, не зва-

жаючы на негатыўныя бакі, талерантна іх успрымаць.

– Цяпер ужо відавочна, што Турцыя пачынае ўсё больш упэўнена адыгрываць новую ролю ў рэгіёне і свеце. Але не ўсё добра разумеюць, якія мэты пры гэтым ставіць Турцыя перад сабой. Наколькі амбіцыйныя гэтыя мэты? У чым галоўная ідэя гэтай новай ролі ў рэгіёне?

– Тое, пра што вы кажаце, можна парознаму назваць: новая сіла рэгіёна, новы лідар. Але гэта моц, уплыў з’явіліся не знянацку, а сталі вынікам пэўнага гістарычнага працэсу. Нельга казаць, што мы ставілі такую мэту «стаць лідарам рэгіёна», але развіццё нашай краіны прывяло да таго, што мы дасягнулі таго ўплыву, які маем зараз. Ды і што такое гэта лідарства? Турцыя вельмі адрозніваецца ад Ірана, ад арабскіх краін. Я добра знаёмы з сітуацыяй у краінах Усходу. Два гады я пражыў у Лівіі, чатыры гады – у рэгіёне Персідскага заліва. Даводзілася быць і ў Егіпце, і ў Тунісе. Усе гэтыя арабскія краіны настолькі розныя, што нават мова ў

На 2-й міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Беларусь – Турцыя: шляхі супрацоўніцтва»

іх адрозніваецца. Лівіец не зразумее араба з узбярэжжа Персідскага заліва. А што такое Егіпет? Гэта краіна, якая бярэ свой пачатак ад фараонаў. Уявіце сабе, якая гісторыя, якая традыцыя! Таму я хачу сказаць, што Турцыя не з’яўляецца нейкай ідэальнай мадэллю для якой-небудзь краіны. Мы на гэта не прэтэндуюем. Але тэма прынцыпы, на якіх сёння заснавана наша палітыка, напры-

клад свецкасаць, прывабліваюць многіх. Мы заўжды рады дапамагчы нашым партнёрам рэалізаваць гэтыя прынцыпы. Вядома, мае ўплыў і спадчына былой Асманскай імперыі. На працягу 600 гадоў існавала Рах Османа. Амаль 400 гадоў не было блізкаўсходняга канфлікту. І цяпер, хоць і з іроніяй, але мае арабскія калегі-дыпламаты гавораць: «Вы, туркі, пайшлі, пакінулі нас адных, і зараз мы знаходзімся ў такім няўпэўненым становішчы». Магчыма, і звычайныя грамадзяне таксама так лічаць. Паглядзіце, колькі болю і крыві ў гэтым рэгіёне, напрыклад у Сірыі. Турцыя не можа ўспрымаць гэта спакойна. Мы не можам адмовіцца ад нашага сумеснага гістарычнага мінулага. Я хачу сказаць, што гэтыя краіны ўхваляюць нашы спробы ўступіць у Еўрапейскі саюз, задаволены тым, што мы з'яўляемся 16-й эканомікай свету. Але яны глядзяць на нас не з заздрасцю, а з задавальненнем, пабрацку. І ў гэтым сэнсе яны імкнуцца быць як Турцыя, пераймаць пэўныя элементы нашай мадэлі. Мы ўзаемадзейнічаем з краінамі рэгіёна пастаянна, напрыклад, праз Арганізацыю Ісламскага супрацоўніцтва.

– **Спадар пасол, калі Вы ўзгадалі Сірыю, то не магу не задаць і такое пытанне. Нашы краіны даволі сур'ёзна разышліся ў ацэнцы прычыны і наступстваў арабскіх рэвалюцый, у тым ліку падзей у Сірыі, якія працягваюцца дагэтуль. Як вядома, Турцыя рашуча падтрымала рэвалюцыйную хваля, зараз настойвае на адстаўцы Башара Асада. Беларусь вельмі крытычна ставіцца да таго, што адбываецца ў арабскіх краінах. У сірыйскай сітуацыі наша краіна салідарызавалася з двума нашымі стратэгічнымі партнёрамі – Расіяй і Кітаем. Ці не няняе такая розніца ў падыходах шкоду нашым адносінам?**

– Я лічу, што гэта ні ў якім разе не паўплывае на нашы далейшыя адносіны. Таму што вельмі важны дыялог і далейшае абмеркаванне ўсіх, у тым ліку складаных, пытанняў. У гэтым і заключаецца функцыя дыпламатаў. Я на дыпламатычнай працы ўжо 40 гадоў. Наша прафесія адметная тым, што нават пасля таго, як пралілася кроў, можна сесці за стол перамоваў, падпісаць пагадненне, вышці пасля гэтага шампанскага

і выкінуць зброю. Тут вельмі важна зразумець другі бок, чаму ён прытрымліваецца пазіцыі, з якой ты не згодны. Асабліва гэта важна на стадыі перамоваў. Напрыклад, Расія па-ранейшаму падтрымлівае рэжым Башара Асада – мы павінны зразумець і гэ-

Сустрэча Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі з прэм'ер-міністрам Турцыі Рэджэпам Таіпам Эрдаганам. Стамбул, 2010 год

тую пазіцыю. І толькі тады мы прыйдзем да паразумення і агульнага рашэння. Трэба шукаць агульныя пункты гледжання. Я разумею, што і Расія, і Беларусь, і Кітай таксама шукаюць урэгулявання сітуацыі ў Сірыі, але глядзяць на шлях да міру па-свойму. Вы бачыце, што ў расійскага міністра Сяргея Лаўрова ёсць тлумачэнні на гэты конт, нават назіраецца эвалюцыя пазіцыі. Таму я лічу, што розніца паміж нашымі поглядамі на гэтую праблему не будзе мець ніякага прынцыповага значэння для нашага далейшага супрацоўніцтва

– **У Беларусі апошнім часам вельмі напружаныя адносіны з Еўрапейскім саюзам і Злучанымі Штатамі. Ад'езд паслоў краін ЕС з Мінска стаў пікам эскалацыі дыпламатычнага канфлікту. Ці магчыма такое, каб Турцыя выступіла пасрэднікам альбо мадэратарам пры ўрэгуляванні гэтага канфлікту?**

– Думаю, што праблема з ад'ездам паслоў у хуткім часе вырашыцца. Магчыма, ужо да лета ці пасля летніх дыпламатыч-

ных канікул. У любым выпадку, пытанне будзе вырашана. Цяпер трэба думаць аб шматгадовай перспектыве адносінаў. У мяне асабіста не выклікае сумнення, што Беларусь здолее ўліцца ў інтэграцыйны еўрапейскі працэс. І той саюз, у які ўступіла Беларусь – аб'яднанне Беларусі, Казахстана і Расіі, не будзе гэтаму перашкодай, а наадварот. Напрыклад, калі мы паглядзім на Іспанію, то яна таксама ўваходзіць у саюз з лацінаамерыканскімі дзяржавамі, што не перашкаджае ёй быць і членам ЕС. Тое, што вы падтрымліваеце цесныя і вельмі добрыя стасункі з Расіяй, іншымі постсавецкімі краінамі, толькі ўзмацняе вашы пазіцыі, найперш эканамічныя, для таго каб пазней інтэгравацца ў Еўрасаюз. Мы пастаянна падтрымліваем кантакты з Еўрапейскім саюзам па беларускім пытанні. І наша пазіцыя застаецца нязменнай: памылковым з'яўляецца падыход увядзення нейкіх санкцый. Такім чынам, мы выступаем супраць палітыкі Еўрасаюза ў гэтым пытанні і прынцыпова тут разыходзімся. Трэба адзначыць, што наша пазіцыя знаходзіць у нашых партнёраў разуменне, але яны бачаць сітуацыю па-іншаму. Калі гаварыць пра агульную сітуацыю, якую вы назвалі эскаляцыяй, то тут я аптыміст і лічу, што яна павінна ў хуткім часе вырашыцца.

Што да пасрэдніцкай ролі, то такі вопыт у Турцыі ёсць. Але гэта не такое простае пытанне. У любым выпадку функцыю пасрэдніка магчыма выконваць толькі пры жаданні абодвух бакоў.

Ад сябе асабіста скажу, што я вельмі засмучаны развіццём падзей, звязаных з адносінамі паміж ЕС і Беларуссю. Мы вельмі паспяхова супрацоўнічаем з тымі пасламі, што з'ехалі, сумесна вырашаем многія рабочыя пытанні. У нас існуюць і сумесныя праекты, якія мы запланавалі. Таму я вельмі чакаю іх, жадаю, каб паслы не заседзеліся дома, бо наша дыпламатычная сям'я тут, у Беларусі, у пэўным сэнсе асірацела. Калі глядзець на сітуацыю шырэй, не абмяжоўваючыся толькі апошнім дыпламатычным канфліктам, то мы бачым вашу краіну як еўрапейскую. Немагчыма вырваць Беларусь з Еўропы, бо гэта яе неад'емная частка.

– Але і ў адносінах Турцыі з Еўрасаюзам не так усё добра. Працэс далучэння Вашай краіны да ЕС нагадвае

сапраўдную бясконцую палітычную сагу. Дазволю сабе прывесці жарт, які ходзіць у дыпламатычных кулуарах. Адзін палітык пытаецца ў другога: «А калі ж Украіна ўступіць у ЕС?» Той адказвае: «Пасля Турцыі». – «А калі ж Турцыя?» – «А Турцыя ніколі».

– Так, ёсць і такое меркаванне. Ведаеце, першы раз мы спрабавалі ўступіць у Еўрапейскі саюз у 1959 годзе. У той час мне было 8 гадоў, я быў у другім класе пачатковай школы. Цяпер мне засталася чатыры гады да выхаду на пенсію. І Турцыя ўсё яшчэ намагаецца ўступіць у Еўрапейскі саюз. Тады, калі Турцыя падавала сваю заяву, у Еўрапейскую супольнасць (яна называлася нават па-іншаму) уваходзіла толькі 6 членаў, зараз іх 27. У наш час ужо Сербія, Македонія, Албанія збіраюцца ўступаць у Еўрапейскі саюз. Украіна, канешне, мае вялікую тэрыторыю, што ўяўляе сабой пэўную цяжкасць з далучэннем да ЕС, але з часам яна таксама стане членам саюза. Тое, што ў гэтай краіне, як і ў Турцыі, узнікаюць праблемы з далучэннем да еўрапейскай сям'і, няма нічога здзіўнага. Для ЕС, як і для чалавека, прасцей праглынуць маленькі кавалак.

Еўрапейскі саюз – гэта дэмакратыя, рыначная эканоміка і правы чалавека, каштоўнасці, актуальныя для ўсяго свету. З пункту гледжання эканомікі Турцыя дастаткова добра падрыхтавана для ўступлення ў ЕС, нават лепш, чым некаторыя дзейныя члены гэтай структуры. Наш банкаўскі сектар развіваецца хутчэй, чым у ЕС і нават у Злучаных Штатах. І гэта не мае словы, а экспертаў Міжнароднага валютнага фонду. У палітычнай сферы Еўрапейскі саюз крытыкуе нас, і я хачу сказаць, што яны маюць рацыю. Прайшло ўжо больш за 30 гадоў з моманту ваеннага перавароту ў Турцыі, а мы дагэтуль выпраўляем наступствы тых падзей. Я спадзяюся, што гэтая праца будзе завершана ўжо ў бягучым годзе. Ёсць усе падставы сцвярджаць, што ў хуткім часе мы будзем мець сучасную канстытуцыю, заснаваную на прынцыпах свабоды.

На самай справе, гэта не так важна, уступіць Турцыя ў ЕС ці не. Давайце паглядзім на такія квітнеючыя краіны, як Нарвегія, якая можа ўступіць у ЕС у любы момант, але не робіць гэтага асэнсавана, бо на дадзены момант ёй такі крок не па-

трэбны. Можна спытаць у швейцарцаў, ці хочучь яны ўступаць у Еўрапейскі саюз. Думаю, што адказ будзе адмоўны, бо на гэтым этапе аўтарытэт Еўрапейскага саюза не такі высокі. Таму, калі вы спытаеце зараз у туркаў, ці хочучь яны ўступаць у ЕС, то большасць маіх суграмадзян адкажа: «Не». У сувязі з апошнімі эканамічнымі праблемамі ў краінах Еўрапейскага саюза яго ўжо ніхто не бачыць як ратаванне. Хоць я не з тых, хто лічыць, што еўра як валюта абрынецца і не будзе існаваць. Наша краіна таксама перажыла вельмі шмат у час гэтага крызісу. У Еўрапейскім саюзе цэнтрам з'яўляюцца Германія і Францыя. Сумесныя дзеянні гэтых дзвюх краін падтрымліваюць мір і баланс у ЕС, у рэгіёне ў цэлым.

– У час гутаркі мы ўжо некалькі разоў узгадвалі тэма значныя пераўтварэнні, якія адбываюцца ў Турцыі. Мне не аднойчы даводзілася бываць у розных гарадах Вашай краіны, размаўляць з турэцкімі палітыкамі, бізнесменамі, навукоўцамі і журналістамі, і магу засведчыць, што працэс абнаўлення Турцыі сапраўды ўражвае. Але любое рэфармаванне мае як станоўчы, так і адмоўны бок. Некаторыя параўноўваюць сучасную мадэрнізацыю Турцыі з «перабудовай» у СССР. Ці не баіцеся Вы, што рэформы могуць расхістаць дзяржаўны лад, падарваць тэма асновы, якія заклаў яшчэ Мустафа Кемаль Атацюрк, бацька сучаснай турэцкай нацыі?

– Найперш я хачу сказаць, што мы не знаходзімся ў такім цяжкім становішчы, як Савецкі Саюз у 80-я гады мінулага стагоддзя. Турцыя з'яўляецца членам Савета Еўропы з моманту стварэння гэтай арганізацыі. Усе спрэчкі па правах чалавека маюць месца, але хутка вырашаюцца. У пасляваенны час, хоць і з пэўнымі перапынкамі, мы жывём у дэмакратычнай краіне. І новая канстытуцыя, пра якую я ўжо гаварыў, і развіццё палітычных партый і грамадскіх арганізацый, і ўсё большыя правы прафсаюзаў – усё гэта сведчанне дэмакратычнага працэсу. Ёсць пэўная занепакоенасць, звязаная з пашырэннем уплыву рэлігіі. Але гэта заўжды вельмі адчувальнае пытанне. Турэцкі народ кансерватыўны і прывязаны да рэлігіі. Разам з тым у нашым побытавым жыцці ўплыву рэлігіі ўсё ж адчу-

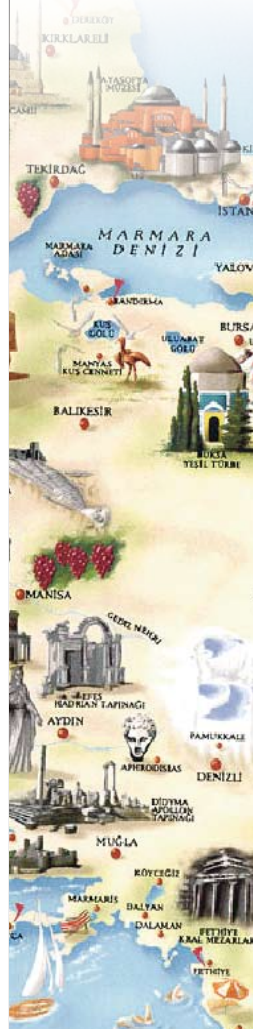
ваецца не так моцна, паколькі рэлігія – гэта нешта асабістае. У Турцыі адзначаюцца мусульманскія святы, але выхадныя дні ў нас усё ж субота і нядзеля. Адукацыя поўнацю свецкая. Кожны бацька можа накіраваць сваё дзіця на курсы па вывучэнні Карана. Тут усё залежыць ад жадання сям'і. У многіх арабскіх краінах у час месяца Рамазан усе рэстараны зачынены, у вялікіх атэлях вешаюць спецыяльныя шторкі, за якімі немусульмане харчуюцца, алкаголь забаронены поўнацю. У Турцыі такога няма. Мы найперш турыстычная краіна. Хоць у час Рамазана некаторыя рэстараны могуць быць зачынены. Турцыя – вялікая краіна з 75-мільённым насельніцтвам. Мы можам параўнаць яе з вялікім танкерам. Вы не здолееце кіраваць ім так, як нейкай лодкай, бо, каб манеўраваць, вам спатрэбіцца і больш часу, і больш навыкаў.

Найлепшы шлях пазбавіцца стэрэатыпаў пра нашу краіну – гэта прыехаць у Турцыю. Мы нічога не хаваем, ці, наадварот, не выстаўляем толькі станоўчае. Нашы госці могуць заўважыць і нешта негатыўнае, але мы ўпэўнены, што добрых рэчаў, назіранняў будзе значна больш.

– Кантакты кіраўнікоў дзяржаў, урадаў, вядучых палітыкаў – гэта заўжды добры рухавік для развіцця двухбаковых адносін. Ці можам мы чакаць у хуткім часе нейкіх знакавых візітаў вышэйшага альбо высокага ўзроўню?

– Мы ўвесь час абменьваемся дэлегацыямі. Я пералічу толькі некаторыя візіты за апошні час. З 11 па 13 сакавіка 2010 года ў Мінску знаходзіўся кіраўнік Цэнтральнага банка Турэцкай Рэспублікі Дурмуш Ёылмаз, 14 красавіка 2010 года прыязджаў старшыня Касацыйнага суда Турцыі Хасан Герчкер. У сваю чаргу, з візітам у Турцыі быў старшыня праўлення Нацыянальнага банка Беларусі Пётр Пракаповіч (5–8 жніўня 2010 года). Дарэчы, тады паміж нашымі краінамі было падпісана Пагадненне аб супрацоўніцтве ў галіне навучання банкаўскага персанала.

Акрамя таго, 8–9 ліпеня 2010 года ў Мінску адбылося пасяджэнне змешанай беларуска-турэцкай транспартнай камісіі, 5–8 кастрычніка 2010 года дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі

наведаў Анкару. У ходзе гэтага візіту было падпісана Пагадненне аб супрацоўніцтве паміж нацыянальнымі бібліятэкамі дзвюх краін.

Колькасць двухбаковых візітаў не змяншалася і ў 2011 годзе. Можна прыгадаць, што ў маі 2011 года ў Мінску былі праведзены двухбаковыя палітычныя кансультацыі на ўзроўні міністэрстваў замежных спраў, а ў пачатку чэрвеня 2011 года ў Мінск прыбыла дэлегацыя прадстаўнікоў абароннай прамысловасці Турцыі, якая правяла шэраг важных перамоў.

У лістападзе 2011 года з нагоды правядзення пасяджэння Беларуска-Турэцкай сумеснай міжурадавай эканамічнай камісіі і пасяджэння змешанай беларуска-турэцкай камісіі па турызму Мінск наведаў міністр культуры і турызму Турцыі Эртугрул Гюнай. Падчас сустрэчы міністраў замежных спраў Сяргей Маргынаў і яго калега з турэцкага боку Ахмет Давутаглу прынялі рашэнне, што пасяджэнні змешаных камісій, якія праводзіліся раз у тры гады, будуць праводзіцца штогод. Я лічу, што гэта рашэнне з'яўляецца важным паказчыкам з пункту гледжання дынамікі развіцця двухбаковых адносін паміж нашымі краінамі. У час пасяджэнняў змешаных камісій былі праведзены і сустрэчы бізнесменаў дзвюх краін, якія таксама падпісалі важныя пагадненні.

Зараз мы дамовіліся пра штогадовыя пасяджэнні міжурадавай эканамічнай камісіі. У хуткім часе ў Беларусі можна чакаць міністра замежных спраў Турцыі. Але вы бачыце, што Турцыя цяпер знаходзіцца ў эпіцэнтры сусветнай палітыкі. Гэта звязана з сітуацыяй у Сірыі, ядзернай праблемай Ірана, урэгуляваннем у Афганістане і іншымі актуальнымі праблемамі. Таму ў нашага міністра вельмі напружаны графік. Пагадненне пра бязвізавы рэжым падрыхтавана ўжо, і мы гатовы да падпісання. Напярэдадні парламенцкіх выбараў, якія пройдуць у Беларусі, напэўна, мы запросім беларускую парламенцкую дэлегацыю ў Турцыю. Запланаваны і візіт спікера нашага парламента ў Беларусь. Мы чакаем яго ў гэтым годзе. Але, магчыма, ён не паспее ў сувязі з канстытуцыйнай рэформай у нашай краіне. Палітычныя кансультацыі праходзяць штогод, у гэтым годзе яны пройдуць у Анкары.

Нашай мэтай з'яўляецца прыцягнуць увагу ў Турцыі да Беларусі.

– Вы сказалі, што пагадненне пра бязвізавы рэжым поўнасьцю ўжо гатова. Калі нам чакаць пачатку яго рэалізацыі?

– Ёсць пэўныя працэдурныя і тэхнічныя пытанні. Гэтае пагадненне павінна быць ухвалена парламентамі дзвюх краін, што зойме пэўны час. Для беларусаў яго ўвядзенне будзе мець больш сімвалічнае значэнне. Вашы грамадзяне ўжо цяпер могуць атрымаць візу непасрэдна ў аэрапорце па прылёце ў Турцыю. Вельмі добра развітая (і гэты працэс працягваецца) турыстычная інфраструктура прыцягнула да сябе ўвагу беларускіх турыстаў: наша краіна стала адным з найбольш папулярных месцаў адпачынку. Апошнім часам штогод каля 150 тысяч беларусаў прылятаюць у Турцыю. Нягледзячы на тое, што гэта колькасць можа здацца невялікай на фоне агульнай колькасці

У Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Педагагічная адукацыя ва ўмовах трансфармацыйных працэсаў: метадалогія, тэорыя, практыка»

турыстаў – 27–28 мільёнаў чалавек штогод, гэта мае вялікае значэнне з пункту гледжання знаёмства і збліжэння турэцкага і беларускага народаў.

Турэцкім грамадзянам для атрымання візы даводзіцца ехаць у Анкару, у беларускае пасольства. Вядома таксама, што колькасць турэцкіх турыстаў, што наведаюць Беларусь, невялікая, каля 10–15 тысяч чалавек у год. Тым не менш пагадненне аб скасаванні візавага рэжыму, несумненна, прывядзе да значнага росту колькасці турэцкіх грамадзян, якія прыязджаюць у Беларусь. Не

толькі дзякуючы вялікай колькасці снегу, што робіць Беларусь зручным месцам для заняткаў зімовымі відамі спорту, але і дзякуючы выдатным лясным масівам і незлічонай колькасці рэк і азёр, якія чакаюць наведвальнікаў з Турцыі, Беларусь валодае вялікім турыстычным патэнцыялам. Для рэалізацыі гэтага патэнцыялу, як мы бачым, у апошнія гады было зроблена шмат паспяхоўных захадаў. У краіне, з аднаго боку, развіваецца турыстычная інфраструктура, а з другога – расце колькасць міжнародных авіявылетаў.

Таму мы спадзяёмся, што падпісанне пагаднення прывядзе да значнага росту колькасці турэцкіх грамадзян, што прыязджаюць у Беларусь. Паверце, туркі вельмі прадпрымальныя людзі. Іх актывізацыя тут, у Беларусі, прынясе вялікую карысць. Гэта можа перавярнуць уяўленні пра вядзенне бізнесу. Такія добрыя вынікі мы ўжо бачым у Расіі, з якой у нас існуе бязвізавы рэжым. Нашы бізнесмены пры выбары краіны для інвестыцый, вядзення бізнесу перавагу аддаюць тым краінам, з якімі ў нас існуе бязвізавы рэжым.

– Не так даўно адкрылася беларускае генконсульства ў Стамбуле. Ці плануецца пашырыць турэцкае пасольства ў Беларусі, магчыма, адкрыць аддзяленні ў рэгіёнах?

– Такое пытанне мае сэнс. Усё будзе залежаць ад развіцця нашых двухбаковых адносін. Але наша актывінасць у рэгіёнах можа праяўляцца не толькі ў адкрыцці генконсульстваў ці аддзяленняў пасольства. Ёсць і такая форма, як ганаровыя консулы. Гэтая дыпламатычная форма не вельмі развітая ў Беларусі, магчыма, мы будзем выкарыстоўваць і яе. Але ўсяму свой час. Я наведваю рэгіёны Беларусі і бачу цікавасць да нашай краіны. Амбіцыі туркаў невычэрпныя: у маіх планах арганізаваць авіясувяз паміж Магілёвам, Гомелем, Брэстам і Турцыяй, абнавіць тэрміналы і аэрапорты гэтых гарадоў. Я зараз працую над гэтым пытаннем разам з «Турэцкімі авіялініямі». Спадзяюся, што штодзённымі стануць авіязносінны з Мінскам.

– Спадар пасол, наша гаворка адбываецца, у тым ліку, і з нагоды 20-годдзя ўсталявання дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і Турцыяй.

Якія мерапрыемствы плануецца ў сувязі з гэтым?

– Турцыя, дарэчы, стала адной з першых краін, што прызналі незалежнасць Беларусі. Дыпламатычныя адносіны паміж дзяржавамі былі ўсталяваны 25 сакавіка 1992 года. І ў гэтым годзе мы адзначаем

У час сустрэчы міжпарламенцкай групы дружбы «Турцыя – Беларусь». 2010 год

іх 20-годдзе. З гэтай нагоды запланаваны розныя мерапрыемствы, пераважна культурныя, якія пройдуць як у Анкары, так і ў Мінску.

Я хацеў бы даць агульную ацэнку развіццю нашых адносін. Мяркую, што за мінулыя дваццаць гадоў, пачынаючы з абвясчэння незалежнасці Беларусі і да сённяшняга дня, народы нашых краін лепей даведаліся адзін пра аднаго, і тое, што сяброўства і супрацоўніцтва паміж намі хутка развіваюцца, з'яўляецца вялікім дасягненнем. Урады дзвюх краін таксама прыклалі значныя намаганні ў гэтым напрамку, і цягам кароткага перыяду падпісалі і ўвялі ў дзеянне некалькі дзясяткаў двухбаковых пагадненняў. Такім чынам, падрыхтавана неабходная дагаворная база для далейшага развіцця ўзаемаадносін.

Дзякуючы адсутнасці якіх-небудзь палітычных праблем паміж нашымі дзяржавамі, палітычныя ўзаемаадносіны таксама дастаткова добра развіты. У выпадку неабходнасці нашы міністры замежных спраў сустракаюцца адзін з адным, рэгулярна ажыццяўляюцца ўзаемныя візіты міністраў, а таксама палітычныя кансультацыі паміж міністэрствамі.

У гэтым кантэксте візіт Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі ў Турцыю ў 2010 годзе, у ходзе якога адбыліся сустрэчы з Прэзідэнтам Абдулахам Гюлем і прэм'ер-міністрам Рэджэпам Таіпам Эрдаганам, адыграў важную ролю ў далейшым развіцці двухбаковых адносін і супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі.

– **Тое, што паміж выканаўчымі органамі ўлады ўсталявалася ўзаемаразуменне, добра. Аднак у сучасных міжнародных сувязях вялікая роля адводзіцца і парламенцкім кантактам. Ці ёсць дасягненні ў гэтым напрамку?**

– Безумоўна. Парламенты Беларусі і Турцыі таксама вельмі годна выконваюць свае функцыі дзеля ўмацавання сяброўства паміж народамі і аказання падтрымкі міжурадавым сувязям. Створаныя на базе парламентаў абедзвюх краін групы дружбы ў ходзе двухбаковых візітаў атрымалі магчымасць абмяняцца думкамі па розных пытаннях і ўсталяваць супрацоўніцтва, нарэшце, нашы дэпутаты, палітыкі зразумелі адзін аднаго, што вельмі важна для паспяховага супрацоўніцтва.

Дэлегацыя міжпарламенцкай групы дружбы «Турцыя – Беларусь» Вялікага нацыянальнага сходу Турцыі, якую ўзначальваў Рэха Чамураглу, зрабіла ў перыяд з 17 па 20 мая 2010 года візіт у Мінск. Я веру, што ў бліжэйшы час узаемныя візіты прадстаўнікоў такіх груп прадоўжацца.

Нашы краіны супрацоўнічаюць і падтрымліваюць адна адну і на міжнароднай арэне. Я хачу асабліва падкрэсліць, што гэта не спарадычныя праявы, а пастаяннае ўзаемадзеянне. Так, Беларусь падтрымала кандыдатуру Турцыі на часовае членства ў Савеце Бяспекі ААН на перыяд з 2009 па 2010 год, а таксама выказалася за кандыдата, які быў вылучаны Турцыяй на пасаду генеральнага сакратара АБСЕ. Я ганаруся тым, што можна прывесці мноства прыкладаў супрацоўніцтва нашых краін у розных галінах. Напрыклад, рабочую групу па далучэнні Беларусі да Сусветнай арганізацыі гандлю ўзначаліў пастаянны прадстаўнік Турцыі ў гэтай арганізацыі.

– **Вы ўжо некалькі разоў узгадвалі энергічнасць турэцкіх бізнесменаў. Думаю, многія беларусы ўжо сутыкаліся з імі, нават у паўсядзённым жыцці. Як**

выглядае эканамічны складальнік нашых сувязяў з пункту гледжання пасольства?

– Тыя поспехі Турцыі і Беларусі ў эканамічнай сферы, якія мы назіраем у апошнія гады, ствараюць добрую аснову для пашырэння супрацоўніцтва ў сферы бізнесу, прамысловасці, гандлю. Сапраўды, аб'ём двухбаковага гандлю ўзрос з 2001 года ў 9 разоў. У 2007 і 2008 гадах назіраўся рост тавараабароту на 60 і 51 % адпаведна. У 2008 годзе аб'ём гандлю дасягнуў 260 мільёнаў долараў, і, нягледзячы на сусветны эканамічны крызіс, рэзкага скарачэння гандлю не адбылося. У 2010 годзе аб'ём гандлю склаў 340 мільёнаў долараў, а ў 2011 годзе мы з задавальненнем адзначылі, што пераадолелі мяжу 400 мільёнаў долараў. Але відавочна неабходнасць актывізацыі працы ў гэтай галіне.

Мы ў Турцыі сочым за поспехамі нашых беларускіх сяброў, бо ВУП вашай краіны за перыяд двухбаковых адносін вырас з 10 да 60 мільярдаў долараў (па намінале). ВУП Турцыі на сёння перасягнуў 800 мільярдаў долараў, і яна мае штогадовы 400-мільярдны аб'ём знешняга гандлю. Вы бачыце, які магутны патэнцыял у нас для далейшага развіцця ўзаемакарысных эканамічных стасункаў. Дарэчы, аб'ём турэцкіх інвестыцый у Беларусь наблізіўся да 1 мільярда долараў, што дало магчымасць Турцыі ўвайсці ў першую тройку самых буйных інвестараў на тэрыторыі Беларусі.

– **Можаце Вы прывесці прыклады эфектыўных турэцкіх інвестыцый у беларускую эканоміку?**

– Адным з найбуйнейшых капіталаўкладанняў у Беларусі стала купля ў 2008 годзе кампаніяй LIFE Telekom 80 % акцый BEST Telekom і наступныя інвестыцыі, якія дасягнулі за два-тры гады амаль 800 мільёнаў долараў.

Вядомыя ва ўсім свеце турэцкія падрадчыкі, пачынаючы з 1990 года і да сённяшняга дня, ажыццявілі на тэрыторыі Беларусі будаўнічыя работы на агульную суму каля 1 мільярда долараў. Пасля таго як кампанія Emsaş рэстаўрыравала адзін з найбуйнейшых і найбольш вядомых у Беларусі атэляў «Мінск», група кампаній Princess Grubu пабудавала ў Мінску першы пяцізоркавы атэль Crowne Plaza. Мы гана-

рымся тым, што адзін з самых вядомых забавляльных і дзелавых цэнтраў беларускай сталіцы «Журавінка» таксама быў пабудаваны і дагэтуль эксплуатаецца турэцкай кампаніяй. Акрамя таго, чакаецца, што ў 2012 годзе будзе ўведзена ў эксплуатацыю гасцініца «Прэзідэнт-атэль», будаўніцтва якой ажыццяўляецца кампаніяй Emsaş. Гэта работа турэцкіх фірм таксама робіць важны ўклад у фарміраванне турыстычнай інфраструктуры Рэспублікі Беларусь. Я веру, што дзякуючы новым праектам, якія будуць ажыццёўлены, у Мінску значна ўзрасце колькасць гасцініц вышэйшага ўзроўню.

– **Дзякуючы намаганням пасольстваў абедзвюх краін, урадавых і навучальных устаноў, грамадскіх арганізацый, такіх як «Дыялог Еўразія», якую, дарэчы, добра ведаюць у Беларусі, значна пашырыліся нашы культурныя і адукацыйныя сувязі.**

– Так. У сувязі з тым, што турэцкая мова ў апошнія гады стала адной з самых папулярных замежных моў сярод маладых людзей, што навучаюцца ў беларускіх універсітэтах, па запрашэнні беларускага боку нашы выкладчыкі, накіраваныя Міністэрствам адукацыі Турцыі, працуюць і навучаюць турэцкай мове студэнтаў самых прэстыжных навучальных устаноў Беларусі, сярод якіх Беларускі дзяржаўны, Беларускі дзяржаўны эканамічны, Мінскі дзяржаўны лінгвістычны, Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэты, Акадэмія кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. Мы задавалены, што на базе двух з гэтых універсітэтаў – БДУ і МДЛУ – былі адкрыты Цэнтры турэцкай мовы і культуры.

Маладыя людзі, якія разам з адной з заходніх моў таксама вывучаюць турэцкую, могуць знайсці працу як у кампаніях, якія ажыццяўляюць сваю дзейнасць на тэрыторыі Беларусі, так і ў іншых фірмах, якія працуюць у замежных краінах і маюць патрэбу ў спецыялістах з веданнем рускай і турэцкай моў.

Пагадненне аб супрацоўніцтве ў галіне навукі і тэхналогій, падпісанае ў ліпені 2002 года ў межах Пратакола аб намерах ад 2000 года, а таксама Пратакола аб супрацоўніцтве ад 2005 года паміж НАН Беларусі і ТЮБІТАК (TÜBİTAK), ствараюць спрыяльную глебу для сумеснай працы.

Радуе таксама і тое, што паміж некаторымі арганізацыямі ў рамках ТЮБІТАК і адпаведнымі беларускімі ўстановамі плануецца наладзіць супрацоўніцтва ў даследаванні і распрацоўцы новых тэхналогій. Мы мяркуюем, што аб'яднанне некаторых высокаразвітых навуковых галін Беларусі з вытворчай інфраструктурай і кваліфікаванай рабочай сілай Турцыі прынясе карысць абодвум бакам, а таксама дасць магчымасць дасягнуць добрых вынікаў як у навуковай, так і ў эканамічнай сферах.

Вы слухна падкрэслілі, што вялікую ролю ў знаёмстве і збліжэнні народаў абедзвюх краін адыгрываюць культурныя сувязі. Вядома, што ў гэтай галіне ажыццяўляецца значная работа. Асновы гэтых узаемасувязяў былі закладзены дзякуючы Пагадненню аб супрацоўніцтве ад 1995 года і Пратаколу аб супрацоўніцтве ад 2007 года.

Абодва бакі ажыццявілі вялікую колькасць мерапрыемстваў. Так, напрыклад, танцавальны ансамбль «Агонь Анатоліі» наведаў Мінск, балет «Спартак» у пастаноўцы вядомага беларускага дзеяча мастацтваў Валянціна Елізар'ева быў паказаны ў Турцыі, вядомыя выканаўцы Ферхан і Ферзан Андэр далі канцэрт у Мінску, турэцкі оперны спявак Хакан Айсеў выканаў сольную партыю ў Мінску. Тыдзень турэцкага кіно прайшоў у Мінску і Магілёве, у Мінску таксама паспяхова прайшоў канцэрт адной з самых вядомых піяністак Турцыі Ідзіл Бірэт, у Турцыі на конкурсе імя Лейлы Генджэр беларускія выканаўцы занялі першае месца. Полацкі камерны хор даў канцэрт у Анкары, самыя вядомыя танцавальныя і фальклорныя калектывы Беларусі выступілі ў розных гарадах Турцыі і спадабаліся турэцкім глядачам. У 2012 годзе мы сумесна з беларускімі ўладамі плануем ажыццявіць такую ж багатую праграму культурных мерапрыемстваў.

На завяршэнне размовы хацеў бы яшчэ раз падкрэсліць сваё глыбокае перакананне ў тым, што беларускі і турэцкі народы, якія на працягу гісторыі не адчувалі адзін да аднаго варожасці і якія ў многім падобныя, уключаючы пачуццё добразычлівасці і гасціннасці, будуць працягваць сяброўскія адносіны ва ўсіх галінах на аснове ўзаемных інтарэсаў.

Гутарыў Вадзім ГІГІН